

In memoriam Marijan Gabrijelčič

*Spomin je edini kraj,
od koder te ne morejo pregnati.*

Gama

*Marijan Gabrijelčič, slovenski skladatelj
(18. 1. 1940–23. 6. 1998)*

25. junij 1998. Poln avtobus Ločanov vijuga s Kladja proti Cerknemu. »Spomin je edini kraj, ..., spomin je edini kraj, ...! Kaj za vruga še sledi? Glava je polna neurejenih misli. Prepričujem se, da bi nekaj povedal o Marijanu; bolj kot drugim, da bi povedal sebi. Ne morem povedati drugim, še manj sebi. Sprijaznim se, da preprosto ne gre. Peljemo se na zadnje slovo z Marijanom.

Zanimivo pravzaprav, da smo se Ločani s svojim someščanom Marijanom večkrat vozili z avtobusom. Še lansko leto na primer smo se člani Muzejskega društva Škofja Loka z njim cijazili (celo z dvema, ker se nam je prvi pokvaril) po freisinških dolenjskih posestvih. Pravzaprav bi lahko začeli že s koncertom romunskih

madrigalistov na Zemonu julija 1979. Četrtna poslušalcev je prišla z avtobusom iz Škofje Loke. Nekaj nas je bilo tam že prej. Po koncertu smo se še dolgo v noč o njem pogovarjali ob prigrizku in kozarcu. Bili smo gostje »Ločana« Marijana Gabrijelčiča. Ponovno smo prišli na Zemono njegovi loški gostje z loškim županom Petrom Hawlino na čelu ob 1600-letnici bitke pri Fluvio Frigido. Bilo je leto 1994 in premierno so izvajali velikemu zgodovinskemu dogodku posvečeno Gabrijelčičevo vokalno-instrumentalno delo Aeolus. Avtorju je za impresivno delo navdušeno čestital Otmar Čmilogar, Marijanov »alter ego«, osebno pa se mu je zahvalil sam predsednik republike. Zaradi Marijana Gabrijelčiča je lahko nekaj avtobusov Ločanov leta 1990 obiskalo znamenito Kogojevo opero Črne maske v Cankarjevem domu. Ko je 1995 po Potočnikovih zaključnih akordih orgel in glasov zbora Ave izvenela Gabrijelčičeva Maša v kanalski cerkvi sv. Marije Vnebovzete, je bila desetina nav-

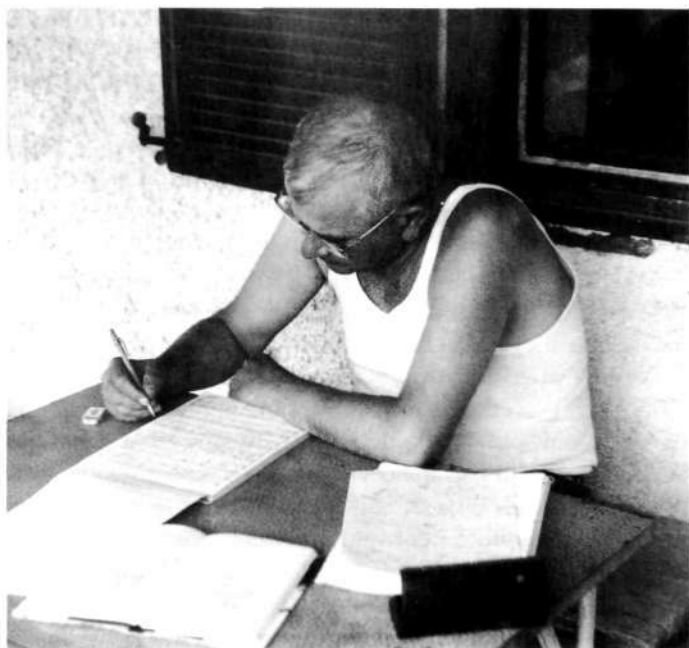
dušeno ploskajočih iz Škofje Loke. Avtobus odpelje glasbenike, mi pa še dolgo ostanemo. To so marginalije. Torej Gama z Ločani med avtobusom in marginalijami. Kadar pa je bila vmes glasba, to niso bile več marginalije.

Po tem nekoliko atonalno uglašenen gamovskem uvodu naj poskušam vpeljati in v nadaljevanju na kratko predstaviti življenje in delo slovenskega skladatelja Marijana Gabrijelčiča. Predvsem tisti del, ki je povezan s Škofjo Loko.

Marijan Gabrijelčič-Gama se je rodil 18. januarja 1940 v Gorenjem Polju nad Anhovim. Že kot osnovnošolec je v petdesetih letih igral rog v anhovski godbi na pihala. Leta 1959 je končal učiteljsiše v Tolminu in bil eno leto učitelj v Gaberjah na Vipavskem. Glasbeno vzgojo je poučeval v osnovni šoli v Gaberjah (1959–60) in na Osnovni šoli Tone Tomšič na ljubljanskih Poljanah (1968–69). Na Pedagoški akademiji v Ljubljani je leta 1962 diplomiral na glasbenem oddelku in nadaljeval studij na ljubljanski Akademiji za glasbo. Leta 1966 je diplomiral iz kompozicije v razredu akademika in profesorja Lucijana Marije Škerjanca. Leta 1969 je končal tudi podiplomski študij kompozicije v istem razredu (L. M. Škerjanc). Med leti 1969 in 1975 je bil glavni tajnik ZKPO, Zveze kulturnoprosvetnih organizacij Slovenije. Od leta 1975 do leta 1979 je bil umetniški vodja Slovenske filharmonije, leta 1975 in 1976 tudi njen direktor. Leta 1978 je bil izvoljen za docenta na ljubljanski Akademiji za glasbo, leta 1983 je postal izredni, leta 1988 pa redni profesor za predmeta Razvoj kompozicijske tehnike in Analiza glasbenih umetnin – predmetno področje kompozicija. Od leta 1983 do 1985 je bil prodekan Akademije za glasbo v Ljubljani, leta 1985 pa izvoljen za njenega dekana. Dekan Akademije za glasbo je bil štiri mandatna obdobja do leta 1993. Od leta 1993 do svoje smrti leta 1998 je bil redni univerzitetni profesor za kompozicijo na ljubljanski Akademiji za glasbo.

Marijan Gabrijelčič je bil eden tistih, za katere rečemo, da so se rodili kot glasbeniki. Že kot otrok je v domači cerkvi prisluhnil petju in se ob pozornosti domačega župnika navadil igrati na harmonij. Ostala sta velika prijatelja vse do konca, ko ga je g. Stanko Medvešček pokopal z besedami: »On je živel, govoril in molil s svojo glasbo«. Življenje na robu vasi, poslušanje narave in ropota ter šumov iz bližnje cementarne, cerkvena glasba z orglami in zvonjenjem, petje vaških pevcev in domača godba na pihala so zaznamovali njegovo kasnejše glasbeno ustvarjanje. Dodatni, morda najpomembnejši glasbeni impulz mu je dal kasneje na tolminskem učiteljsišču glasbeni pedagog Makso Pirnik. Da bi izpopolnil svoje igranje na rog, je medtem hodil k virtuozu hornistu Jožetu Faloutu, v zelo oddaljeno Ljubljano. Igral je trobento in saksofon s sošolci v glasbeni skupini, s katero so tudi gostovali po Primorsk. Proti koncu srednje šole je za tolminski ansambel že prirejal popularne melodije. Na Pedagoški akademiji ga je v kompozicijo usmeril skladatelj, dirigent in pedagog Zvonimir Ciglič in ga kasneje »predal« L. M. Škerjancu na Akademiji za glasbo. V tem študentskem času je Marijan igral trobento v zabavnem ansamblu Doma Ivana Cankarja (nekdanje Marijanišče v Ljubljani). Kot zborovodja je vodil v letih 1961–1963 Zbor ljubljanskih esperantistov, v letih 1962–1964 pa Primorski akademski zbor Vinko Vodopivec. Zaslužen je za uveljavitev Slovenske filharmonije v svetu. Od gostovanj v tujini je bila še posebno odmevna turneja po Združenih državah Amerike leta 1977 z zaključnim koncertom v znameniti newyorški koncertni dvorani Carnegie-Hall.

*Gabrijelčič med delom na
Silbi v sanatoriju Sv. Ana.
Tam je v maju in juniju
1994 komponiral na
poezijo Balentiča in
Rilkeja. Foto P. Haulina*

Marijan Gabrijelčič je bil dolga leta glasbeni esejist in kritik. Bil je med pobudniki in ustanovitelji Glasbene mladine Slovenije leta 1970 in urednik edine vsejugoslovanske specializirane glasbene revije RGM, urejal je list Slovenske akademije Odzivi, začel je založništvo edicij Izbrana dela slovenskih skladateljev, bil iniciator Večerov z muzami na dvorcu Zemono pri Vipavi, ki so jih nasledili Večeri s Hitovimi muzami na Dobrovem v Brdih, in mednarodnih glasbenih Kogojevih dnevo v Kanalu ob Soči, ki jim je bil vseskozi programski vodja.

Predvsem pa je Marijan Gabrijelčič pomemben skladatelj. Glasbeni opus Marijana Gabrijelčiča obsega na prvem mestu:

pesmi za zборе: Jesen, Vdova, Pri ljubem, V somrak zveni, Vetri v polju, Uspavanka, Ribba Faronika, Kličem vas bratje, Vse je tiho, Tam stoji gora, Spomin, Marija je rožice brala, Madrigal, Kralj Matjaž, Na Goriškem, Tri čadrške, Zdravica, Carpe diem, Tu ne quaesieris, Nekoč bo lepo, Oblaki nad glavo, Sveta odkletev, Ah, uboga me dekleta, Dekle poizveduj, Druga epoda, Že zima ledena izginja, Balada, Spomin, Kletev, ...;

solistično in komorno glasbo: Kraška jesen, Brinovka, Preludij, Salonica I, Nasveti, Reminiscenca, Echo, Frlica, Suita za orgle, Madrigal, Asociacije za oboo in harfo, Fistula, A cinque, Terra nostra, Pro et contra, Quasi cadenza, Andante, Pro vi(n)ta, Pomladni gost, Venatio/Lov, Komar, Euritmija, Sveta odkletev, Ksilofonija, Intencija za violino solo, In vendarle zveni, Utripi, Lovski fanfare 1, 2, 3, ...;

vokalno-instrumentalna dela: Velika maša, Matí, Iz groba, Ostinato II, Vizija, Spominski spevi, V pepelnici noči, Aeolus, Na obzorju, Maša za mešani zbor, orgle in zvonove, Božična kantata, Maša za mešani zbor in orgle, Glagolite, ...;

orkestralna dela: Memento mori, Tulminenses/Tolminci, Predigra, Svobodno služimo svobodni resnici, Ostinato I, Intonacija, Salonica II, Moderato, Eufonija, Pevcu, Koncert za violo in orkester, Koncert za harfo in godala,

Gabrijelčičeva kompozicijska uravnoveščenost se kaže v polifoniji, ki pogosto odseva politonalne prijeme, raznovrstne arhaizme in razpišenost zvoka. Za samospere in zборе pa je še posebno značilen lirizem, medtem ko izrazita ekspresivnost in elementarnost ritma poudarjata zvočno naravnost orkestralnih del (Rijavec, ES, 1989; Križnar, Glagolite, 1997).

Praktično je ves obsežni Gabrijelčičev skladateljski opus nastal v Škofji Loki, kamor se je skladatelj priselil že leta 1969, ko se je leto pred tem poročil z mladostno kolegico s tolminskega učiteljsišča Marijo Ano (Marjano) Ulčar. Nekaj let je stanoval v stari Dolenčevi poselski hiši v Stari Loki 3 (kot svojčas Ivan Grohar), nato pa se je leta 1975 z ženo, hčerko Jasmino in sinom Simonom preselil v novo stanovanjsko naselje na Veštrskem polju – Podlubnik 27. Njegov dom je postal zbirališče najrazličnejših domačih ter tujih ustvarjalcev in mislecev, predvsem pa umetnikov. V Škofjo Loko je prinesel nov veter, na trenutke kraško oster in prepričen, pogosto neprijetno razgaljajoč in na trenutke neobvladljivo burjasto razpašen. Zlasti pa odprti mediteranski jugo in bister benečanski zefir duha ter globoko spokojni zahodnik z briških gričev. Marijan Gabrijelčič je nepričakovano in nenadoma umrl na kresni večer leta 1998 na svojem rodnem domu v Gorenjem Polju, kamor je s svojo ženo odšel na nekajdnevni oddih.

Marijan Gabrijelčič je dal Ločanom *Loške umetniške utripe*, na katere je v kapelo Puštalskega gradu privabil vrhunske glasbenike. Zaslužen je za koncertni klavir Steinway & Sons, ki ga je Glasbena šola Škofja Loka pridobila za časa ravnateljice Marije Schulz. Bil je član in predsednik Združenja umetnikov Škofja Loka. Iz metropole in sveta je prinesel v Loko še dodatno širino in samozavest. Loškimi umetnikom je odpiral vrata navzven. Samo na Kogojevih dnevih oziroma v Galeriji Rika Debenjaka v Kanalu so se zvrstili leta 1981 Miloš Mlejniki, leta 1982 člani loškega Združenja umetnikov, leta 1984 Janez Hafner, leta 1986 Gabrijel Stupica, 1988 France Mihelič, leta 1990 Mešani pevski zbor Lubnik z zborovodjem Tomažem Tozonom, leta 1995 organist Tone Potočnik.

Posebej za Loko in za svoje someščane je Gabrijelčič zložil in nam posvetil imenitno delo GLAGOLITE, kantato za sopran, flauto, violončelo, mešani zbor, zvonove in orgle. Pred krstno izvedbo tega vokalno-instrumentalnega dela, ki je bila 28. junija 1997 v Nunski cerkvi, je povedal: *Delo sem napisal na pobudo prirediteljev prvega oziroma novega občinskega praznika Škofje Loke in v poklon letošnji 60. obletnici Muzejskega društva v Škofji Loki. Vse to je zagotovo kar najtesneje povezano z davno (škofje)loško preteklostjo in njeno zgodovino, z Brižinskimi spomeniki. Izbrane dele besedila tega literarnega spomenika, gre za troje besedil v slovenskem jeziku in latinskem rokopisu iz nemškega Freisinga (927–1000), sem uglasbil za razpoložljive (škofje)loške poklicne glasbenike in ansambel, ki so mi bili takorekoč »ponujeni«. Izbor besedila zajema I. in II. spomenik.*

V tem vokalno-instrumentalnem opusu je poudarek na vokalu, še posebej na vlogi solističnega sopranskega glasu. Oba solistična instrumenta (flauta in violončelo)

nastopata neodvisno od vokalnih prispervkov, orgle pa so še dodatno »zasoljene«. Naj bo ta moj ustvarjalni glasbeni fragment (ne)skromni poklon davni preteklosti dveh mest: Freisingu, kjer je nastalo besedilo Brižinskih spomenikov, in Škofji Loki, kjer je zdaj nastala glasba za Glagolite».

Marijan Gabrijelčič je preživel v Škofji Loki več kot polovico svojega življenja. V tem času so nastala praktično vsa njegova dela, ki so bila v večini primerov posneta in izdana kot partiture v tisku ali na nosilcih zvoka (plošče in kasete) in so jih še »topla – izvedli najprominentnejši domači in tuji izvajalci. Od številnih domačih in tujih priznanj in nagrad sta mu bili še posebej pri srcu gorenjska Prešernova nagrada za leto 1983 in loška Groharjeva nagrada leto prej. Uvrščen je v Slovensko enciklopedijo (1989) in v slovensko glasbeno antologijo *Sodobni slovenski skladatelji* (F. Križnar & T. Pintar, 1997) kot eden vodilnih slovenskih glasbenih ustvarjalcev 20. stoletja.

Kot svetovljan je bil Gabrijelčič do »Loke, mesta izumrle kulture« in svojega »taboriščnega naselja« sprva zadržan in kritičen. Zdela sta se mu neprijazna, zadrti in provincialna, kulturno inertna ter ignorantska za nove ideje. Sčasoma se je njegov odklonilni odnos spremenil in zadnje čase je postajal do Loke vedno bolj spravljiv. Njegovi predsodki in zadržanost so izhajali iz njegove občutljive duše in čustvene ranljivosti, čeprav je navzven to prikrival pogosto z jedkimi opazkami in z grobimi komentarji. Ko pa se je vedno bolj spoznaval s sosedi in someščani, je svojo sosesko in Loko vedno bolj cenil in na koncu tudi vzljubil. Njegove skladbe Venatio, Ksilofonija in Fanfare 1, 2, 3 to že nakazujejo. Še posebno pa se je to videlo po njegovem odzivu na enotno navdušen sprejem njegove kantate Glagolite v domači Loki

*Žalna seja Združenja
umetnikov Škofje Loke za
Marijana Gabrijelčiča v
Martinovi hiši na Placu
Foto A. P. Florjančič*

leto pred smrtjo in po njegovem javnem pisnem izrazu zahvale in zadovoljstva ob tem. To je bilo za Marijana Gabrijelčiča zelo, zelo nevsakdanje. Prepričan sem, da se mu bo Loka v primernem času ustrezno in trajno oddolžila, saj takih ustvarjalcev do sedaj ni imela prav dosti.

Nam, prijateljem, znancem in Ločanom je izginil z Marijanom Gabrijelčičem eden tistih ljudi, ki poleg bolj ali manj uspešnega poklicnega dela vnašajo v vsakdan tako potrebne impulze, ideje in vitalnost, s katerimi je življenje smiselnejše, bogatejše in po katerih lahko popravljaš kurz. Zanj oziroma za njegov odhod pa resnično velja tisto, da tako kot je bilo, ne bo nikoli več.

Marjan, »na voz ga nakladaš«, Gama, maestro, nepričakovani renegat naše družčine; na koncertih, ki jih bomo še poslušali brez tebe, ob odslej manj pronicljivi presoji dogodkov in ljudi, takrat ko bomo pokušali novino v kletih in hramih ter uživali v starem vinu in pri drugih druženjih, boš še vedno v mislih z nami. Iz spomina te nam ne morejo pregnati! In hvala, da smo bili lahko s tabo!

V Škofji Loki, pred Martinovim 1998/99